

במדבר פרק כ"ב (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום: במדבר פרק כ"ב — סיפור בלק ובלעם

מיקום הפרק ומבנהו

פרק כ"ב במדבר למעשה מתחיל פסוק אחד מוקדם מדי. הפסוק האחרון של הקטע הקודם מתאר את מסע בני ישראל לערבות מואב, השייך לנרטיב המסעות. ההתחלה האמיתית של סיפור בלק — ושל פרשת בלק — מתחילה בתגובת מואב לבואם של העם. זהו בעצם סיפור "אי-המלחמה" עם מואב.

הסיפור משתרע על פני שלושה פרקים שלמים (כ"ב–כ"ד), ויוצר נרטיב רצוף אחד. חלוקת הפרקים שרירותית במידה מסוימת ואינה נופלת בנקודות השבירה הטבעיות ביותר. הסיפור מתחלק באופן טבעי יותר לשלושה חלקים:

1. ניסיונו של בלק לשכור את בלעם
2. מסעו של בלעם אל בלק (עם פרשת האתון המפורסמת בדרך)
3. התקדמותו של בלעם דרך שלושה ואז ארבעה *משלים*/נבואות שונים

כל חלק מכיל בתוכו דפוסים של זוגות ושלושות — הכל קורה בהתקדמות של שניים, שלושה או ארבעה. הסיפור בנוי היטב להפליא, עם קשת נרטיבית מלאה, פרטים רבים והתקדמות לוגית ברורה בכל קטע, בניגוד לפרקים המקוטעים שקדמו לו. הוא גם מכיל שירה משמעותית.

מדוע סיפור זה חשוב?

השאלה המפורסמת: מדוע התורה מקדישה כל כך הרבה מקום לאיזה מלך זר ששוכר מכשף שקללתו אפילו לא עבדה? זו נראית תשומת לב לא פרופורציונלית למשהו קטן.

התשובה המעוגנת ביותר בהקשר: בנרטיב הרחב יותר של השלב השלישי של המסע — על סף ארץ ישראל — השאלה כיצד האומות הסובבות מגיבות לישראל היא חשובה ביותר. סיחון ועוג נכבשו צבאית. אבל מה לגבי מואב ומדין? התורה דואגת מאוד לבסס שכל העמים בדרכו של ישראל פחדו מהם.

נושא זה חוזר לשירת הים (שמות), השיר האפי המלא ביותר בתורה, שניבא: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נגמו כל ישבי כנען — אדום פוחד, מואב פוחד, כנען פוחד. סיפור בלק הוא הגשמת נבואה זו לגבי מואב.

זה גם משמש להרמת מורל העם. משה עצמו פחד — ה' היה צריך לומר לו אל תירא אתו לגבי עוג. אלה היו מלכים חזקים. המסר המרכזי של סיפור בלעם הוא שלאומות אלה לא היה כוח אמיתי על ישראל; רוחם כבר נשברה. קללתו של בלעם — מה שקללה לא תהיה — מייצגת טענה לכוח מוסרי או נרטיבי על ישראל. נקודת הסיפור היא שאפילו כוח זה נכשל; בלעם ראה את גדולת ישראל וברך במקום לקלל.

פסוקים ב'–ו': הרקע ופחדו של בלק

בלק בן צפור רואה מה עשה ישראל לאמורי (בעיקר לסיחון). ההערה הנרטיבית המזהה את בלק כמלך מואב באה בסוף, בסגנון האופייני של התורה למסור מידע רקע כהערת אגב לאחר מעשה.

משמעות תבוסת סיחון: השירה בפרק הקודם ביססה שסיחון היה חזק אפילו יותר ממואב (אוי לך מואב אבדת עם כמוש... עיר סיחון). אם ישראל השמיד את סיחון, אז *קל וחומר* שמואב צריך להיות מבועת.

פחדו של מואב מתואר במילה ויקץ — מתורגם בצורות שונות כ"נגעל" או "מצוקה", אך משמעותו משהו כמו מפוחד מאוד. זה מהדהד במכוון את פחדו של פרעה בתחילת ספר שמות: ויקצו מפני בני ישראל, ומואב סיבה — כי רב, כי היו רבים. מואב אפוא משחזר את הדפוס: איום דמוגרפי נתפס, בשילוב עם כוח צבאי.

זקני מדין מופיעים כאן — נוכחותם מעט תמוהה אך מתחברת לתפקידה המאוחר של מדין בסיפור. בלק אומר להם באמצעות מטפורה פואטית: הנה המון העם הזה ילקק את כל סביבותינו כלקק השור את ירק השדה — עדר שוורים רעבים שאינם משאירים דבר מלבד הרס חום.

תכניתו של בלק: זימון בלעם

בלק שולח שליחים אל בלעם בן בעור, המתגורר ב"הנהר" — כנראה הפרת, כאשר *פתורה* אולי משחק מילים על *פרת*, או שם מקום. בלעם הוא מכשף, משורר ונביא מפורסם.

מסרו של בלק לבלעם נמסר ברגיסטר גבוה, כמעט פואטי: עם יצא ממצרים, הם כיסו את עין/אור הארץ, הם יושבים ממול לי. הדימוי מהדהד את מטפורת השור — הארץ מכוסה, נאכלת. ואז מגיע ועתה — שבתורה תמיד אומר "ולכן" (לא כרונולוגית "ועכשיו") — בוא וקוב לי את העם הזה.

התמדתו של בלק ונכוונתו של בלעם לשאול שוב

בלק מפרש את סירובו הראשוני של בלעם כמשא ומתן בלבד — הוא שולח שרים רבים ונכבדים יותר עם הבטחות לכבוד ועושר בלתי מוגבלים. תשובתו של בלעם על כך שאינו יכול לעבור את דבר ה' אפילו בעד בית מלא כסף וזהב נשמעת חסידית, אך מהלכו הבא מגלה משהו: הוא אומר למשלחת השנייה להישאר ללון כדי שיוכל לבדוק שוב עם ה'. בדיוק כפי שבלק הבין שסירובו של בלעם יכול להיכבש על ידי שאילה חוזרת, בלעם הבין — או קיווה — שסירובו של ה' יכול באופן דומה להיכבש על ידי שאילה חוזרת. המקבילה הזו בין התמדתו של בלק עם בלעם להתמדתו של בלעם עם ה' חשובה מבחינה מבנית.

תצפיות מרכזיות על שמות א-לוהיים

דפוס עקבי ומשמעותי עובר דרך הפרק לגבי שמות א-לוהיים. בלעם מדבר באופן עקבי תוך שימוש בשם ה' (השם המפורש) ואף קורא לא-לוהים "ה' אלהי". אולם כאשר התורה מספרת על ה' שבאמת בא אל בלעם, היא משתמשת בשם אלהים — "אלהים בא אל בלעם בלילה". אי התאמה זו בולטת ומכוונת.

בנוסף, כאשר בלעם אמר לשליחים ש"ה' מסרב לתת לי ללכת", השליחים דיווחו בחזרה לבלק פשוט ש"בלעם מסרב לבוא עמנו" — הם תרגמו את טענתו התיאולוגית לסירוב אישי.

מסעו של בלעם וכעסו של ה'

למרות שה' נתן לבלעם רשות ללכת בשאילה השנייה, ה' כועס על כך שהוא הולך (ויחר אף אלהים כי הולך הוא). הקריאה הפשוטה היא שזה כמו הורה שילדו שואל משהו חמש פעמים — בסופו של דבר ההורה אומר "בסדר, תעשה את זה", אך זה לא אומר שההורה באמת רצה בכך. ה' אמר "הם באו לקרוא לך, לך", אך הוא לא באמת רצה שבלעם ילך.

מלאך ה' (כאן הטקסט משתמש בשם המפורש) עומד בדרך לשטן לו — "להיות שטן לו". חשוב לציין, *שטן* בתורה הוא פועל, לא שם עצם או שם. משמעותו להתנגד, לעמוד נגד, לחסום מישו.

המלאך מצדיק את האתון: היא ראתה את המלאך ונטתה נכונה הצידה. המלאך מצהיר שבלעם היה ראוי למוות בעוד האתון הייתה ראויה לחיות — היפוך מוחלט של איומו של בלעם להרוג את האתון.

תוכחת המלאך ותגובת בלעם (פסוקים ~ל"ב-ל"ה)

בלעם עונה בהתנצלות — "חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך". באופן מכריע, הוא לא מתנצל בפני המלאך באופן אישי על ניסיון לעבור; הוא מבין שהמלאך הוא שליח ה' ומתנצל בפני ה'. לאחר מכן הוא מציע לחזור הביתה לחלוטין: "ואם רע בעיניך אשובה לי".

תגובת המלאך מפתיעה: לא, המשך בדרכך — אך דבר רק את מה שאני אומר לך לדבר. זה יוצר פרדוקס אמיתי: אם ה' רצה שילך, למה לשלוח את המלאך לעצור אותו? ואם ה' לא רצה שילך, למה לתת לו להמשיך? אין פתרון נקי, אך הפרק משמש להדגיש עד כמה בלעם רוצה ללכת וכיצד "משחקים איתו" — הופכים אותו לכלי בלבד בידי ה'. בלעם אמר על האתון "לו יש חרב בידי", אך באופן אירוני בלעם עצמו הוא זה שמתמרן ונעשה חסר אונים.

הגעת בלעם ומפגשו הראשון עם בלק (פסוקים ~ל"ו-מ')

בלק שומע שבלעם בא (שליחים בוודאי הלכו לפניו) ויוצא לקראתו אל עיר מואב ליד נהר ארנון — שהיה הגבול בין מואב ועמון. הביטוי "אשר בקצה הגבול" ממקם את המפגש הזה בספר.

לבלק יש תלונות: הוא שלח לבלעם מספר פעמים — מדוע לא בא מוקדם יותר? האם זה שבלק לא יכול לכבד אותו מספיק? תשובתו של בלעם מתייחסת לשתי הנקודות: "הנה באתי אליך" — אז אל תאמר שסירבתי. אך בואו לא אומר שהוא יכול לומר מה שבלק רוצה. מה שה' ישים בפיו זה מה שידבר. הוא אומר לבלק: הבעיה מעולם לא הייתה כבוד לא מספיק; זה שה' שולט במה שהוא אומר.

הם ממשיכים לקרית חוצות, שם בלק זוכה בקר וצאן ושולח אוכל לבלעם — סוג של מסיבת קבלת פנים. זה מהווה את השלב הראשון של פגישה: יכוח קטן ואחריו פיוס וסעודה.

הכנה למה שיבוא

מפגש ראשון זה מכין את הבמה לשלב הבא של הסיפור, שיכלול שלושה סיבובים שבהם בלק מבקש מבלעם להקריב קרבנות — לא סעודה אישית אלא קרבנות לה' — ובכל פעם בלעם מנסה להתנבא, ומפיק את ברכות ישראל המפורסמות.

פרשת האתון: מפגש תלת-שלבי (פסוקים ~כ"ב-ל"ה)

בלעם רוכב על אתונו עם שני נערי. האתון רואה את המלאך עם חרב שלופה, אך בלעם לא.

מפגש ראשון: האתון סוטה מהדרך אל השדה הפתוח. בלעם, שאינו רואה דבר, מכה את האתון כדי להחזירה למסלול.

מפגש שני: המלאך ממקם את עצמו בשביל צר בין שני כרמים עם גדרות אבן משני הצדדים. יש כאן קשר מעניין לנרטיבים קודמים — בקשות בני ישראל לאדום ולסיוחן המבטיחות להישאר על הדרך ולא להיכנס לשדות. כאן בלעם נאלץ לרדת מהדרך אל שדות וכרמים על ידי אתונו. האתון נלחצת אל הקיר, מוחצת את רגלו של בלעם, והוא מכה אותה שוב. אך היא מצליחה לעבור ליד המלאך.

מפגש שלישי: המלאך עומד במקום צר כל כך שאין מקום לפנות ימין או שמאל — לשון המהדהדת את ציווי ספר דברים לא לסור מדרך התורה ימין ושמאל. האתון פשוט רובצת ומסרבת לזוז. כעת ויחר אף בלעם — כעסו של בלעם בוער. הסיפור נפתח בכעסו של ה' (ויחר אף אלהים) וכעת משקף אותו בכעסו של בלעם, יוצר מקבילה מכוונת.

האתון המדברת

ה' פותח את פי האתון (ויפתח ה' את פי האתון). האתון שואלת את בלעם: "מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים?" בלעם עונה שהיא התעללה בו ומאיים שאם היה לו חרב היה הורג אותה — אמירה אירונית, שכן המלאך הוא זה שעומד שם עם חרב. האתון יודעת על החרב גם אם בלעם לא.

האתון אז מעלה טיעון לוגי: "הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה ההסכן הסכנתי לעשות לך כה?" הנקודה חזקה — כאשר בעל חיים אמין ומתנהג היטב פתאום מתנהג בצורה מזוהה, הרוכב צריך לשקול משהו חיצוני לא בסדר במקום להאשים את הבעל חיים. זה מנוגד לשור מועד (בעל חיים הידוע כמסוכן). בלעם מודה: "לא". האתון ניצחה בוויכוח. זה משמעותי מאוד — בלעם, איש המילים הגדול, המשורר והנביא המפורסם, מפסיד ויכוח לאתונו שלו.

ה' פוקח את עיני בלעם

לאחר פתיחת פי האתון, ה' כעת פוקח את עיני בלעם (מקבילה מכוונת — תחילה פי הבעל חיים, אחר כך עיני הנביא). בלעם סוף סוף רואה את המלאך ומשתחוה. המלאך נזף בו: "למה הכית את אתנך זה שלש רגלים? הנה אנכי יצאתי לשטן כי ירט הדרך לנגדי" — כלומר בלעם הולך נגד רצון ה'.

תמלול מלא

במדבר פרק כ"ב: סיפור בלק ובלעם — פחד, כוח וקללה שנכשלה

מיקום ומבנה סיפור בלק

אז היום אנחנו קוראים במדבר פרק כ"ב. כפי שראינו אתמול, אני חושב שהפרק הזה מתחיל במקום הלא נכון. הוא מתחיל פסוק לפני המקום שבו הוא באמת היה צריך להתחיל. הפסוק הקודם היה על מסע בני ישראל לערבות מואב. ועכשיו יש לנו את המקום האמיתי שבו הפרק הזה היה צריך להתחיל, שם שפרשת בלק מתחילה, זה שעכשיו יש לנו את הסיפור המלא של מה שקרה כשהם היו בערבות מואב — באמת הלא-מלחמה שהתרחשה עם מואב.

אז יש כאן סיפור מאוד מעניין, מאוד מוכר גם בתורה עצמה. יש סיפור מפורסם בתנ"ך, סיפור בלק, מלך מואב, ששוכר את בלעם, המכשף, הנביא, האדם שידוע לקלל ולברך — זה בהחלט משהו שהוא ידע — לקלל את העם היהודי. והקללה שלו לא יוצאת לפועל, אלא במקום זה הוא נותן ברכות או שבחים לעם.

קשת נרטיבית של שלושה פרקים

עכשיו הסיפור הזה מאוד מוזר. ראשית, הוא עובר דרך שני הפרקים הבאים — אז שוב, איך שחילקו את הפרקים, מכל סיבה שהחליטו לחלק אותו במקום הזה, אני לא ממש בטוח למה. הוא עובר דרך שלושת הפרקים הבאים, סליחה, עד פרק כ"ד. זה סיפור אחד ארוך. אם היית חותך אותו, אולי היו מקומות טובים יותר לחתוך אותו מאשר המקום שבו הפרקים חותכים אותו. אבל בכל מקרה, בטח אמרתי, טוב, זה ארוך מדי, אני פשוט אצטרך לחתוך אותו איפשהו.

חתכתי אותו לחלקים האלה: החלק של בלעם, בלק מנסה לשכור, בלק מנסה לשכור את בלעם; סיפור הצד המעניין של בלעם בדרך לבלק, למקום, לערבות מואב, שם הוא רוצה לקלל את העם; וכל ההתקדמות של בלעם עם העם, שם הוא מקבל, והוא אומר שלוש, ואז רביעית, נבואות שונות על העם ועל כל האומות ביניהם. אז אלה שלושת החלקים העיקריים. ככה הייתי מחלק את הסיפור לשלושה חלקים. הפרקים, לא חילקו אותם במקום המדויק שבו הייתי עושה זאת, אבל ככה הייתי מחלק את זה.

וכל אחד מאלה פנימית גם מחולק במידה מסוימת לשלושה או שניים. תמיד יש את הכפילויות והשלשות האלה בסיפורים — הכל קורה שלוש פעמים,

הם פחדו, אפילו בלעם פחד, או ראה את הכוח הגדול, ואת ההצלחה הגדולה של העם, ולכן, במקום לקלל, הוא בירך.

אז זה, אני חושב, הסיפור הכי כללי והכי, הסיפור שהכי הגיוני של הסיפור הזה בהקשר.

הפתיחה: פחדו של בלק ותוכניתו

עכשיו נקרא את הסיפור. כפי שנראה, זה סיפור מאוד מובנה. אנחנו עוברים עליו. אז הסיפור הראשון, זה סוג של הרקע, החלק הראשון נותן לנו את הרקע, מספר לנו שבלק בן צפור, בלק, בן צפור — זה שמו — רואה. וכהערה, כהערת עריכה או נרטיבית בסוף החלק הזה אומר, בלק הוא מלך מואב באותו זמן. אז זה מי, לא ידענו, הסיפור פשוט אומר בלק בן צפור, היינו אמורים לדעת, אז הוא סוג של נותן לנו את המידע בסוף. זה הסגנון של התורה הרבה פעמים, נותן לנו מידע היסטורי, מידע רקע, וסוג של הערת צד בסוף.

מה בלק ראה: תבוסת סיחון

אז בלק בן צפור רואה מה ישראל עשה למואב, במילים אחרות, לסיחון, בעיקר. זכרו, מהשירה הקודמת בפרק הקודם, סיחון, היה שיר מפורסם על סיחון שהיה אפילו יותר חזק ממואב, נכון? **אוי לך מואב אבדת עם כמוש, בני סיחון**, וכן הלאה. ועכשיו סיחון הושמד על ידי העם, על ידי ישראל, אז קל וחומר, ברור, מואב צריך לפחד.

שפת הפחד: הדים של פרעה

אז מואב מאוד פוחד, כי הם גדולים, **כי רב**, כי הם רבים, כי הם חזקים, והם **קץ**, הם, אני לא יודע איך בדיוק לתרגם את המילה הזאת, משהו כמו גועל, אבל אני לא חושב שזה תרגום טוב במיוחד. זה אומר משהו כמו מאוד מפוחד. אני רואה מישהו מתרגם את זה, מאוד במצוקה. כמוכן, זה מהדהד גם את פרעה. לפרעה היה אותו סוג של פחד, **ויקוצו מפני בני ישראל**, תחילת ספר שמות, וגם מאותה סיבה, **כי רב**, כי היו הרבה מהם. אז זה כמו מואב, החזרה הגדולה של הפחדים והאימים של העם, שיש הרבה מהם, יש איום דמוגרפי, והם ברור לא רק דמוגרפי, הם גם חזקים צבאית.

מואב מתייעץ עם מדין: מטפורת השור

אז מואב אומר לזקני מדין, ויש קצת שאלה, מה זקני מדין עושים כאן, אבל כפי שנראה מאוחר יותר, מדין נראה שבהחלט היה קשור לסיפור הזה, אז משהו קורה כאן. הוא אומר להם, וכאן גם יש תמונה פיוטית, כבר תמונה פיוטית, מטפורה פיוטית. הוא אומר העם הזה, הקהל הזה, ההמון הגדול הזה, נוכל לתרגם את זה, יאכל או ישמיד את הצמחייה סביבנו כמו ששור משמיד את ירק השדה. אז שור הולך, אוכל, ואוכל הכל, הוא מאוד רעב, וזה, הוא מדמיון את העם כסוג של עדר גדול של שוורים, ובא והורס את זה, שום דבר ירוק לא נשאר, הכל הופך חום והרוס.

אז זה התפאורה, הבמה, בדומה למה שהיה לנו בתחילת ספר שמות. יש את האומה, הם הופכים גדולים, הם הופכים רבים, הם הופכים חזקים, ויש **ויאמר אל עמו**, יש את הציטוט של מה שהאנשים אומרים, למה הם פוחדים.

בלק שולח לבלעם: השליחים והמסר

אז עכשיו נראה שיש לו תוכנית, והתוכנית שלו היא, כפי שאמרתי, החלק הראשון של הסיפור הוא, הוא הולך לשלוח שליחים לבלעם בן בעור, שגר ליד הנהר, כנראה פתור, נהר פרת, או פתור אולי מילה פשוטה של פרת. עכשיו אני חושב פתור, פרת, בכל מקרה, או מקום שנקרא פתור. ואיפה שהוא גר, ארץ בני עמו, יש קצת קושי עם המילים האלה. בכל מקרה, הוא שולח שליחים כל הדרך לבלעם. בלעם הוא מכשף מפורסם, משורר מפורסם, נביא מפורסם. הוא קורא לו, והוא נותן לו את המסר הזה.

המסר הפיוטי: עם שמכסה את הארץ

הוא נותן לו גם מסר פיוטי, או מסר כתוב ברמה גבוהה. אומר לו מה קרה, מה קורה. הוא אומר לו יש את האומה הזאת, העם הזה, שיוצא ממצרים, הם כיסו את עין, או את אור הארץ, והם ממש כאן, הם יושבים ליד, מולי. אז

או שיש התקדמות של שלושת, או שניים, או ארבעות בסיפור. תמיד יש התקדמות איך אותו סוג של דבר התחיל. אז זה סיפור מאוד, מאוד, יכולתי לומר מאוד בנוי היטב — אני לא צריך לומר את זה על התורה, יש סיפורים שבנויים יותר טוב ויש שבנויים פחות — אבל יותר מפורשות, בנוי יותר בברור, בניגוד לסיפורים הקודמים שבהם היו לנו חלקים מאוד קטנים, ואנחנו יכולים לדמיין שיש איזה סיפור עם הבאר הזאת וכן הלאה, שיש לו את כל העניין הזה, כי זה גם סיפור שיש בו הרבה שירה, הרבה משלים, הרבה מוזיקה. אבל כאן יש לנו את הסיפור המלא, את כל הנרטיב, עם הרבה פרטים, עם הרבה שלבים, וכל חלק של הסיפור יש לו התקדמות לוגית מאוד ברורה.

למה הסיפור הזה חשוב? השאלה המפורסמת

אבל יש שאלה מאוד מפורסמת שכולם שואלים כשהם קוראים את הסיפור הזה, והיא: למה זה מעניין? כאילו איזה אדם, איזה בחור, איזה בלק רצה לקלל אותנו ושכר את בלעם, התברר שהוא לא יכול היה לקלל אותנו. נראה שנותנים יותר מדי תשומת לב למשהו לגמרי קטן ולא חשוב.

התשובה: הגשמת נבואת שירת הים

יש הסברים שונים לזה, אבל אני חושב שההסבר הכי פשוט או הקריאה הכי פשוטה של זה בהקשר שבו אנחנו נמצאים היא, אם אתם זוכרים, כפי שנראה מאוד מפורשות בספר דברים שבו משה חוזר על כל הכיבושים שלו, כל המלחמות שהוא ניצח, כל הקרבות שהוא ניצח — סיחון ועוג, ומואב, סיחון מלך האמורי, עוג מלך הבשן. במובן מסוים, כל שלושת המקומות העיקריים האלה שהם עברו עכשיו בדרכם, בשלב השלישי של סיפור הספר, כשהם על סף ארץ ישראל.

אז נראה שמואב היא שאלה מאוד חשובה: מה קורה איתם, האם הם שמחים איתנו, האם הם לא שמחים, האם הם מסכימים איתנו, האם הם נותנים לנו, האם הם נלחמים איתנו? מדין, מואב, האנשים האלה, הם אולי קשורים, כפי שנראה, זקני מדין או מישהו כאן. בכל מקרה, האנשים האלה נראים מאוד חשובים.

ונראה לי שהנקודה העיקרית של הסיפור הזה, כפי שהוא מתחיל, **ויגר מואב** מהעם, מהצבא, ממשא ואנשיו. וזה כבר הוזכר בשירת הים. זכרו, השיר האפי הגדול ביותר או המלא ביותר, השיר האפי המלא ביותר המתועד בתורה הוא שירת הים, כפי שדיברנו. לספר שמות יש במובן מסוים את הגרסה היותר שלמה או היותר, נוכל לומר, הגרסה הערוכה היטב של החלק הראשון של הסיפור, סיפור יציאת מצרים. החלק האחרון כאן, אנחנו רואים, נכנס לכל הפיצולים והדברים המפוקפקים האלה שאנחנו לא לגמרי מבינים. אבל בספר שמות, סיפור יציאת מצרים, הושלם עם השיר הגדול, השיר האפי הגדול של יציאת מצרים, של שירת הים, המכונה שירת הים — זה באמת רחב יותר משירת הים, נכון? זה באמת מדבר על כיבוש העם כל הדרך עד שהם מגיעים לארץ ישראל, עד שהם בונים את הר הבית.

ומואב מופיע שם בצורה בולטת. אלה שלושת העמים, או שניים מהם שהזכרנו זה עתה: אדום שפוזד, מואב שפוזד, ואז כנען, שעדיין לא הגענו אליו בגרסה הזאת של הסיפור. היה לנו את כנען במלך ערד, אבל הוא ברור שלא פחד, אבל הוא הובס, אז זה אולי למה הם מתחילים לפחד.

העלאת המורל של העם

אז זה נראה מאוד חשוב. זה נראה חשוב לספר לנו שכל האנשים בדרכנו באמת מאוד פחדו מאיתנו, וזה כנראה גם כדי להעלות את המורל של העם עצמו. משה, כפי שראינו בסוף, בסוף הפרק של אתמול, פחד, והקב"ה אומר לו, אל תפחד מעוג. ברור שהוא פחד. אלה היו מלכים חזקים, היו אנשים עם הרבה כוח. אז חלק גדול מהסיפור הוא לומר שאין להם כוח. ובמילים אחרות, הם נשברו, רוחם נשברה עוד לפני. אולי היה איזה קרב מאוחר יותר — היה קרב עם בלעם, עם מדין, היה קרב ממש — אבל הסיפור החשוב הזה של בלעם מנסה, בלעם ובלק מנסים לקלל, שזה, מה שלא יהיה המשמעות של קללה, זה ברור מבטא סוג של כוח מוסרי או נרטיבי שיש להם עלינו, הם יכלו לקלל אותנו. והמסר החשוב של הסיפור הזה הוא שלא,

"אלה האנשים שבאו לקרוא לך, לך. אבל זה לא שאתה הולך להיות מסוגל לעשות מה שאתה רוצה. אתה תצטרך לעשות את הדבר שאני אדבר אליך."

אז זו הגרסה השנייה, הדבר השני. הוא מדבר איתם, ובלעם קם בבוקר ולוקח את אתונו, את האתון הנקבה שלו, והולך איתם.

אז זה מה שאמרתי: יש את החלק הכפול. פעמיים שלחו אליו, ובפעם השנייה הוא הסכים וה' הסכים, אבל עם התנאי הזה שהוא רק יוכל לומר מה שהוא דיבר. והוא הולך איתם.

פרשת האתון

עכשיו יש סיפור ארוך מאוד מעניין של מה שקורה בדרך.

כעס האל למרות ההיתר

ויחר אף — אלוקים כועס על כך שהוא הולך. אז למרות שנתן לו רשות, ברור שמה שאנחנו רואים כאן — ואני חושב שזו הקריאה הפשוטה — לא כל דבר, לפעמים, אתם יודעים, כמו שהילד שלכם שואל אתכם משהו חמש פעמים, ואחרי זה אתם אומרים "בסדר, תעשה את זה", זה לא אומר שהוא באמת רצה לעשות את זה. באותו אופן, השם אמר, "בסדר, הם רוצים ללכת, לך איתם", זה לא אומר שהוא באמת רצה את זה. והוא כועס.

ומלאך ה' — אז כאן יש לנו ה' — בא בדרך **לשטן** לו, להיות מישהו שמפריע לו, להיות מישהו שעוצר אותו, להיות נגדו.

עכשיו בלעם רוכב על אתונו עם שני משרתיו. האתון עכשיו רואה את המלאך עומד בדרך עם חרבו שלופה בידו. אז לאתון יש איזושהי חזיון — כמוכן, מאוד מסתורי, מה זה אומר בכלל — אבל האתון רואה את המלאך. ולמלאך הזה ברור שיש איזושהו חזיון נסי, איזושהו דבר שאפשר לראות, אבל בלעם לא ראה בהתחלה. ועכשיו האתון ראתה את זה, ולכן יוצאת מהדרך והולכת לשדה.

שלושת המפגשים

עכשיו בלעם לא רואה את המלאך, אז הוא פשוט רואה את האתון שלו יוצאת מהדרך, והוא מכה אותה כדי להחזיר אותה.

עכשיו המלאך — אז שוב, יש לנו את המבנה הזה של שלוש פעמים, שלוש פעמים. בפעם השנייה, המלאך עומד בדרך בין שני כרמים. זה מעניין, כי זה גם מתחבר מאוד לסיפורים שדיברנו עליהם קודם, עם הבקשה שהייתה לבני ישראל לאדום, ואז למואב, ואז לסיחון, שהם יעברו בדרך הישרה, הם לא הולכים לעבור בשדות. וכאן בלעם כאילו נאליץ ללכת לתוך השדות או לתוך הכרמים על ידי האתון הזאת. אני לא יודע מה הקשר, אבל אני שם לב.

אבל עכשיו הוא הולך בסוג כזה של דרך, אז יש דרכים שונות. יש דרך שהיא בין שדות פתוחים, אבל עכשיו יש דרך בין שני כרמים, ולשני הכרמים האלה כנראה יש שתי גדרות, או גדרים, ביניהם. ולכן אין הרבה מקום לזוז הצידה.

אז האתון רואה שוב את המלאך, אז היא דוחפת את עצמה אל הקיר. ובלעם, שרוכב עליה, הרגל שלו, שנמצאת בצד של האתון, נדחקה אל הקיר, אז הוא מכה אותה שוב. אבל בסדר, עדיין — היא עברה ליד המלאך, זה בעצם מה שקרה. למרות שהיה מקום קטן, היא עברה.

בפעם השלישית, המלאך בא והוא עומד במקום שאין לאן לזוז בכלל. זה שביל עוד יותר צר. אין לאן ללכת ימין או שמאל — שפה מעניינת, נכון? זו שפה בספר דברים ואחר כך, לא לסור מדרך התורה ימין ושמאל.

והאתון רואה את המלאך פעם שלישית. אז מה היא עושה? היא לא ממשיכה. היא פשוט יושבת והיא מסרבת לזוז.

ועכשיו בלעם כועס. **ויחר אף בלעם**. זה תחילת הסיפור עם **ויחר אף אלהים**, והוא מכה את האתון. "מה קורה איתך?"

האתון מדברת

עכשיו פתאום, בשלב הזה, **ויפתח ה' את פי האתון**. ושוב, משהו מאוד מוזר, מאוד מעניין. האתון מדברת לבלעם, והאתון אומרת לבלעם: "למה הכיף אותי? שלוש פעמים."

שוב, יש את אותה תמונה של הארץ שמכוסה, או הארץ שנאכלת, כמו ששור אוכל את הדשא.

ולכן, **ועתה, ועתה** בתורה תמיד אומר משהו כמו, ולכן, ולפיכך. לא אומר ועכשיו. כלומר, פשוטו כמשמעו אומר ועכשיו, אבל לא כמו, זה לא על זמן כרונולוגי, זה עדיין כמו, ולכן, בוא וקוב —

המשלחת הראשונה ותשובתו הראשונה של בלעם

זקני מואב ומדין הולכים עם קסמים לבלעם ומוסרים את מסר בלק. זו המשלחת הראשונה. בלעם עונה להם: "אתם צריכים להישאר כאן הלילה, ואני אשיב לכם כפי שה', כפי שה', ידבר אלי". הוא אומר, "כל העניין שלי הוא שאני מדבר עם ה', אז אני לא יכול פשוט לענות לכם. אתם תישארו כאן הלילה, ואני אגיד לכם מה ה' אומר." והם עושים את זה.

עכשיו, מעניין, בלעם אומר "ה'", אבל **אלהים** בא לבלעם לפי התורה. אלהים בא לבלעם בלילה. כפי שאלוהים פועל בתורה, הוא תמיד מתחיל עם שיחת חולין, שואל אנשים שאלות — אף על פי שכנראה הוא יודע הכל, אבל זו הדרך שלו להתחיל שיחות. הוא אומר, "מי האנשים האלה?"

בלעם עונה: "אה, בלק בן צפור, מלך מואב, שלח אותם אלי." הוא חוזר לו על המסר: יש את האומה הזאת שכיסתה את הארץ, כיסתה את עין הארץ או את ברק הארץ, ובלק מבקש ממנו לקלל אותם — אולי הוא יוכל להילחם בהם ולגרש אותם מהארץ. בלעם משנה את הפועל מארה לקובה, אבל כנראה זה אומר אותו דבר.

עכשיו מה אלהים עונה? "בלעם, אל תלך. אל תלך איתם. אל תקוב את העם. הם עם מבורך. הם שלי — בעצם אני ברכתי אותם — הם עם מבורך. זה לא הולך לעבוד."

אז הוא קיבל את הסירוב שלו. הוא קם בבוקר ואומר לשרי בלק, לשליחי בלק, לנסיכי בלק: "לכו חזרה למקום שממנו באתם, לכו חזרה לארצכם, כי ה' מסרב לתת לי ללכת איתכם."

ולכן, זה מה שהם עושים. הם חוזרים למואב והם אומרים לבלק: "בלעם מסרב לבוא איתנו."

דפוס שמות האל

זה מאוד מעניין ש, שוב, באופן עקבי בלעם מדבר על ה', השם המפורש. אבל האדם שלא מדבר על ה' הוא זה שבאמת מדבר איתו — זה אלהים שבא אליו. גם, יש שינוי קטן: שרי מואב באים ואומרים "בלעם לא רוצה ללכת איתנו", אבל בלעם אמר להם "ה' לא רוצה לתת לי ללכת, מסרב לתת לי." הם הבינו שזה הוא — הם תרגמו את הסירוב התיאולוגי שלו לסירוב אישי.

המשלחת השנייה

לכן יש לנו את השליח השני. שוב, בלק לא מתרשם מהסירוב הזה. הוא מבין שאולי צריך להתחנן לבלעם יותר, אז הוא שולח שרים אפילו יותר מכובדים, אפילו יותר מכובדים, ויותר מהם. הם באים והם עונים לסירוב שלו. הם אומרים, בשם בלק: "כה אמר: אל נא תמנע מהלוך אלי. כי כבד אכבדך מאוד, וכל אשר תאמר אלי אעשה, ולכה נא קבה לי את העם הזה."

ובלעם עונה — כי הוא אמר שהוא לא אמר שזה הוא שמסרב, הוא אמר שה' מסרב — הוא אומר: "הן, בלק יכול לתת לי את ביתו מלא כסף וזהב, לא אוכל לעבור את פי ה', ה' אלהי. אז מאוד חשוב: ה' אלוהי. הוא טוען שה' הוא אלוהיו, זה שמדבר איתו. "אני לא יכול לעשות דבר גדול, אני לא יכול לעשות כלום."

אבל — לכן, התשובה צריכה להיות סירוב. אבל הוא מבין שבדיוק כמו שבלק מבין שאם בלעם מסרב הוא יכול לבקש ממנו שוב, בלעם מבין שאם ה' מסרב הוא יכול לבקש ממנו שוב. אז הוא אומר: "הנה, שבו גם אתם בזה הלילה, ואדעה מה יוסף ה' — אולי הוא ייתן לי איזה מסר חדש."

ועכשיו, שוב, אלהים בא לבלעם בלילה ואומר לו, משנה למסר חדש, תשובה חדשה. הוא אומר: "אם לקרוא לך באו האנשים, קום לך איתם." אז כאן ה' כבר יודע — הוא לא שאל אותו "מי האנשים האלה?" הוא אומר,

אז זה סיפור מאוד מעניין. אם הוא כן רוצה, אז למה הוא שלח את המלאך לעצור אותך? משהו מאוד מוזר. ואני לא יכול לתת פתרון לזה. אבל אני חושב שהחלק הזה של הסיפור הוא להראות או להדגיש כמה חזק בלעם כן רוצה ללכת. אז אל תחשבו שבלעם פשוט הולך לוותר. הוא כן רוצה ללכת. והוא נאלץ. הוא כאילו משחקים איתו. כמו שבלעם אמר לאתון, בלעם הוא זה שמשחקים איתו והופך פשוט לכלי בידי המלאך הזה, בידי ה'.

הגעת בלעם והמפגש הראשון עם בלק

בסדר, אז שם הייתי עוצר את הפרק. אני הולך להמשיך קצת. אז אנחנו רואים את ההתחלה של בואו לבלק. ונעצור פחות או יותר עם הפרק הזה. אז נצטרך להתחיל את זה שוב מחר כי זו התחלה ממש מוזרה.

בלק יוצא לקראת בלעם

אז בלק שומע שבלעם בא, שמלאכים בטח הלכו לפניו וסיפרו לו שבלעם בדרך. והוא הולך לקראתו לעיר שנקראת עיר מואב ליד הארנון באשר בקצה הגבול, בנהר הזה שנקרא ארנון, שדיברנו עליו. ארנון היה הגבול של מואב ועמון.

תלונות בלק ותשובת בלעם

ועכשיו בלק, לבלק שוב יש תענות. הוא לא מרוצה מבלעם והוא מדבר אליו. הוא אומר לו, שלחתי אליך הרבה פעמים. למה לא באת? האם זה בגלל שאני לא יכול לכבד אותך? אני לא יכול לתת לך כבוד?

ובלעם עונה לו. תראה, באתי. אז קודם כל, למה להגיד לי שאתה לא יכול לבוא? לא רציתי לבוא, באתי. אבל עכשיו, האם זה אומר שאני יכול לדבר כל דבר? אני לא יכול לדבר כל דבר. מה שאלוקים, ה', אלוקינו ישים בפני זה מה שאדבר.

אז הוא כאילו עונה על שני הדברים. זה לא אתה, זה לא אתה שלא יכול לכבד אותי מספיק, שלא יכול לתת לי כבוד מספיק. זה לא שאני לא יכול לבוא. זה ה' ששולט בי. אני רק אדבר מה שהוא נותן לי בפני.

סעודת הקבלה בקרית חוצות

אז הם באים למקום שנקרא קרית חוצות. בלק שוחט בקר וצאן, צאן מהעדר, ושולח לבלעם אוכל. אז הם עושים סוג של מסיבה. ובבוקר, אז זה היה כמו המפגש הראשון.

הכנת הבמה למה שבא אחר כך

אז בואו נעצור כאן. זה המפגש הראשון. אז יש כמו את הבמה. בלק בא לבלעם ויש את השלב הראשון של המפגש שבו יש להם סוג של ויכוח קטן. אבל הם מתפייסים. הם עושים מסיבה קטנה.

ואז אנחנו הולכים לקבל את הבא, שוב, שלוש פעמים שבכל פעם בלק מבקש מבלעם לשחוט, לא מסיבה לעצמו, אלא לה', לקרבנות. ובכל פעם, לפי זה, מנסה להתנבא. ואז יש לנו מה שקורה.

ובלעם אומר, "מה זאת אומרת? את עושה ממני צחוק. אם היה לי חרב, הייתי הורג אותך." כמובן, תזכרו שהמלאך הוא זה שעומד עם חרב, והאתון חושבת, "יש לך חרב? אולי אתה מדבר על חרב, אבל לי הייתה חרב."

והאתון עונה לבלעם. היא אומרת: "טוב, אני האתון שלך. רכבת עלי מתמיד עד היום הזה. האם אי פעם עשיתי לך משהו כזה?" במילים אחרות, היא אומרת: כשאתה רואה אתון פתאום מתנהגת לא טוב, פתאום לא משתפת פעולה, אתה צריך לחשוב, אולי יש משהו לא בסדר. זה לא כמו, אתם יודעים, יש לנו שור מועד, נכון? אנחנו יודעים שהחיה הזאת לא מקשיבה. זאת חיה טובה. היא שירתה אותו טוב כל הזמן הזה.

אז הוא אומר לא. במילים אחרות, האתון ניצחה. בלעם — הגדול, נכון, האיש הגדול של המילים, הוא יודע איך יש לו מילים ודברים לכל דבר — כאן, האתון שלו ניצחה אותו בוויכוח, בשיחה איתו.

עיני בלעם נפקחות

ועכשיו השם פותח את עיני בלעם. אז קודם הוא פתח את פי האתון, עכשיו הוא פותח את עיני בלעם. והוא רואה את המלאך עם חרבו. אז עכשיו בלעם ברור שמבין מה קורה. ומה שעושים כשרואים מלאך זה משתחוים לו.

והמלאך אומר לבלעם: "למה הכית את האתון שלך שלוש פעמים?" הוא אומר, "זה הייתי אני. באתי לכאן להיות משהו שעומד בדרך, כי הדרך הזאת נגדי" — כי ריט הדרך לנגדי. אני חושב שזה מה שזה אומר, משהו כזה: אתה הולך נגד רצוני. אז הוא מדבר בשם ה' כאן. אתה הולך נגד רצון ה', ובאתי באיזשהו אופן לעצור אותך.

"והאתון ראתה אותי, אז לפחות היא הלכה הצידה ממני. לכן, אולי היא הלכה ממני — היא צדקה, אתה זה שטועה. עכשיו שאתה רואה שזה הייתי אני, שהיא כיבדה אותי במובן מסוים, הלכה הצידה, הייתי צריך להרוג אותך ולתת לה לחיות."

במילים אחרות, אתה אומר שהיא צריכה להיהרג על כך שלא הלכה בדרך? אתה צריך

תוכחת המלאך והתנצלות בלעם

אתה הולך נגד המלאך. היא לפחות מכבדת את המלאך. ומה בלעם אומר? סליחה, חטאתי. לא ידעתי שאתה זה שעומד נגדי בדרך. וכמובן, הוא מבין שהמלאך הזה הוא שליח של ה'. הוא לא מתנצל בפני המלאך על כך שניסה לעבור דרכו. הוא מתנצל בפני ה' ששלח את המלאך.

ועכשיו הוא מבין שה' לא רוצה שהוא ילך והוא אומר לו: אם זה רע בעיניך, תן לי לחזור. אני הולך לחזור הביתה.

התגובה המפתיעה של המלאך

ומה מלאך ה' אומר? לא, אין בעיה. אתה לא צריך לחזור הביתה. אתה יכול להישאר כאן. אתה יכול להמשיך בדרך. אבל שוב, רק את הדבר שדיברתי אליך, זה מה שתדבר. ובלעם ממשיך בדרכו.